

TALOUSRIKOSTUTKINTA JA SEN OMINAISPIIRTEET

Panu Koivisto

6/2017

Tiivistelmä

Tekijä Panu Koivisto	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi Talousrikostutkinta ja sen ominaispiirteet	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Heli Jalander	Opinnäytetyön muoto Kirjallisuuskatsaus	
Tiivistelmä <p>Olen kirjoittanut opinnäytetyöni talousrikostutkinnasta ja sen ominaispiirteistä. Tarkoitukseni on ollut päästä opinnäytetyössä mahdollisimman lähelle aikaisempaa koulutusta kauppatieteiden saralla. Talousrikollisuus vaikutti ylipäätään täsmennystä kaivanneelta osa-alueelta, jonka hahmottaminen oli hankalaa, jopa poliisiorganisaation sisällä. Tästä johtuen opinnäytetyöni tarkoituksena on auttaa lukijaansa hahmottamaan mitä talousrikollisuus ja talousrikostutkinta ovat ominaisine piirteineen.</p> <p>Opinnäytetyössäni käyn aluksi läpi talousrikoksia teoreettisen viitekehyksen kautta. Esittelen yleisiä määritelmiä, jotka aiheeseen liittyvät. Tämän jälkeen paneudun siihen, että mitkä ylipäätään ovat talousrikoksia rikoslain pohjalta. Lopuksi avaun talousrikostutkinnan ominaispiirteet. Ominaispiirteiden läpikäymisessä käytän hyväksi neljää eri tutkimusta, jotka on muodostettu talousrikostutkijoille tehtyjen kyselyiden pohjalta. Näillä tutkimuksilla pyrin havainnollistamaan esitettyjä seikkoja ja tuomaan todellisuuden lähemmäksi teoriaa.</p>		
Sivumäärä 36	Tarkastuskuukausi ja vuosi 06/2017	Opinnäytetyökoodi (OPS)
Avainsanat Talousrikos, harmaa talous, talousrikostutkinta, viranomaisyhteistyö		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Aikaisemmat tutkimukset talousrikollisuudesta	5
2 TALOUSRIKOLLISUUS JA HARMAA TALOUS.....	7
2.1 Talousrikollisuuden eri ilmiöt	8
2.1.1 Fiskaaliset talousrikokset	9
2.1.2 Sosiaaliset talousrikokset	9
3 TALOUSRIKOLLISUUS RIKOSLAISSA	10
3.1 Rikokset julkista taloutta vastaan.....	10
3.2 Elinkeinorikokset	10
3.3 Velallisen rikokset.....	11
3.4 Työrikokset	11
3.5 Ympäristörikokset	12
3.6 Arvopaperimarkkinarikokset.....	13
3.7 Muut irralliset talousrikokset	13
4 TALOUSRIKOSTUTKINTA	15
4.1 Talousrikosten rikosprosessi	15
4.2 Talousrikosten ilmitulo	16
4.3 Talousrikostutkinnan sujuvuus	18
4.4 Esitutkinnan kesto	23
4.5 Rikoshyöty	24
4.6 Erityistä talousrikostutkinnassa.....	26
4.7 Talousrikostutkinnan kehittäminen.....	26
5 VIRANOMAISYHTEISTYÖ SYYTTÄJÄN KANSSA	29
5.1 Yhteistyö syyttäjän kanssa esitutkinnan aikana	29
5.1.1 Aloituskeskustelu	30
5.1.2 Tutkintasuunnitelma.....	31
5.1.3 Pakkokeinot.....	31
5.1.4 Esitutkinnan päättäminen	31
5.1.5 Yhteistyö käytännössä.....	32
6 YHTEENVETO.....	33
LÄHTEET	35

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Poliisin tietoon tulleet talousrikokset rikosmuodoittain vuonna 2015.....	17
Kuvio 2. Tekijät, jotka vaikuttavat tukinnan sujuvuuteen.....	18
Kuvio 3. Talousrikostutkijoiden yhteistyö muihin yhteistyötahoihin edeltäneiden 12 kuukauden aikana.....	21
Kuvio 4. Talousrikostutkijoiden kokemukset tutkintaa vaikeuttavista tekijöistä. (%).....	22
Kuvio 5. Esitutinnan kesto syyttäjälle päätyneissä jutuissa (vrk) lääneittäin.....	23
Kuvio 6. Arvioita talousrikosjuttujen ominaispiirteistä.....	25
Kuvio 7. Arvio talousrikostutkijoiden ja syyttäjien yhteistyöstä.....	31

1 JOHDANTO

Valmistuin Vaasan yliopistolta kauppatieteiden kandidaatiksi keväällä 2015, laskentatoimen pääaineopinnoista. Päätin, että en aloita opinnoissani maisterivaihetta, koska en kokenut alaa täysin omakseni. Samana keväänä aloitin kuitenkin opiskelut poliisiammattikorkeakoulussa. Eräänä päivänä löysin itseni Tampereen Keskusrikospoliisin tiloista haastattelemassa talousrikosten parissa työskentelevää rikoskomisariota erääseen koulutyöhön liittyen. Keskustelumme pohjalta ilmeni, että hyvistä talousrikostutkijoista on suuri pula. Talousrikollisuus kokonaisuutena vaikutti olevan myös täsmennystä kaipaava osa-alue, jopa poliisiorganisaation sisällä. Suurin syy tähän on se, että talousrikostutkinta vaatii lisäksi osaamista muilta aloilta huomattavan paljon. Edeltävien havaintojen pohjalta päätin, että minun on luontevaa pyrkiä yhdistämään aikaisemmin hankittu oppi laskentatoimen saralta poliisin työtä tukeväksi kokonaisuudeksi. Tästä syntyi ajatus siitä, että kirjoitan opinnäytetyöni talousrikollisuuden saralta.

Talousrikollisuutta ei ole opinnäytetöissä juurikaan lähestytty. Siltä lyhyeltä historialta, jona poliisikoulutus on ollut ammattikorkeakoulupohjaista, ei talousrikollisuutta omana aiheena ole käsitelty kertaakaan. Syitä tähän en osaa täysin sanoa. Uskoisin syiden pohjautuvan jotenkin siihen vaikeaselkoisuuteen, jonka talousrikollisuus moniulotteisuuksineen muodostaa. Näen tässä oivan mahdollisuuden astua uudelle aihealueelle. Olisi imartelevaa, mikäli tämän opinnäytetyön myötä myös muut hyötyisivät opinnäytetyöstäni ja oppisivat hahmottamaan talousrikollisuutta ja sen tutkinnan ominaispiirteitä entistä paremmin. Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelmaan ei kuulu varsinaista opetusta talousrikosten osalta.

Opinnäytetyöni alkuun esittelen talousrikollisuuden käsitteellisesti ja tuon esiin myös yhtymäkohdat harmaaseen talouteen. Jotta talousrikostutkintaa ja sen ominaispiirteitä voi tuoda esille, esittelen mitä talousrikoksilla ylipäätään tarkoitetaan. Pohjustuksen jälkeen paneudun muun muassa talousrikosjuttujen rikosprosessiin, ominaispiirteisiin, haasteisiin, kestoihin sekä yhteistyöhön muiden viranomaisten kanssa. Talousrikollisuuden historiaan en paneudu työssäni, koska haluan pitää opinnäytetyöni mahdollisimman selkeänä kokonaisuutena. Menneen läpikäyminen ei auta tässä tavoitteessa.

Opinnäytetyöni tulee pohjautumaan täysin kirjallisuuteen, tutkimuksiin, poliisin intranetistä saatuun materiaaliin, kirjoitettuun lakiin sekä muutamaankin artikkeliin. Suurin osa lähteistä on julkisia, mutta joukossa on myös materiaalia esimerkiksi poliisin omasta intranetistä, johon on pääsy ainoastaan poliiseilla.

Talousrikollisuutta sekä siihen liittyvää kirjallisuutta on saatavilla rajallisesti. Suuri osa aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta on peräisin 90-luvulta ja tämä asettaa minulle haasteen tarkistaa, että tieto on edelleen relevanttia. Tällöin minun tulee myös varmistua, että lainsäädäntö on pysynyt muuttumattomana. Ulkomaista kirjallisuutta puolestaan on saatavilla runsaasti. Ongelma muodostuu kuitenkin siitä, että niitä ei ole kirjoitettu Suomen lainsäädännön mukaan. Ulkomaisesta kirjallisuudesta saatavaa tietoa en voi soveltaa suoraan Suomen käytäntöihin, mutta yhtymäkohtia ja teoriaa kylläkin.

Työni tavoite on hyödyttää myös muita hahmottamaan talousrikollisuutta ja siihen liittyviä tekijöitä. Ennen kaikkea kyse on kuitenkin siitä, että saan muodostettua itselleni selkeän ja jäsenellisen kokonaisuuden talousrikollisuudesta. Toivottavasti voin hyödyntää tästä opinnäytetyöstä saamiani oppeja myös tulevaisuudessa. Opinnäytetyön eräänä tavoitteena oli, että pystyn kantamaan mukana aikaisemmin hankittua taloudellista koulutusta ja näin mahdollisimman hyvin yhdistämään aikaisemman koulutukseni nykyiseen. En poliisiammattikorkeakouluun tullessani osannut lainkaan ajatella, että aikaisempi koulutukseni voisi tulla näin pian hyödylliseksi, yhdistellessäni sitä uuteen poliisin ammattiin.

1.1 Aikaisemmat tutkimukset talousrikollisuudesta

Teoriaosuuden tukena käytän Terhi Kankaanrannan ja Vesa Muttilaisen vuonna 2013 julkaisemaa tutkimusta ”Talousrikostutkinta poliisissa vuonna 2011”. Kyseisen tutkimuksen Kankaanranta ja Muttilainen toteuttivat sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin kaikille talousrikostutkinnan parissa työskenteleville henkilöille vuonna 2011. Kyselyyn vastasi 173 henkilöä. Vastausprosentiksi muodostui 38 %. Kyseessä oli ensimmäinen Suomessa toteutettu kysely, joka kohdennettiin kaikille talousrikoksia tutkiville poliiseille.¹

¹ Kankaanranta & Muttilainen 2013, 5.

Toinen merkittävä tutkimus johon peilaan teoriaosuutta, on Terhi Hakamon, Kirsi Jauhaisen, Anne Alvesalon sekä Erja Virran vuonna 2009 julkaisema tutkimus, ”Talousrikokset rikosprosessissa”. Kyseisen tutkimuksen Hakamo ym. tekivät aikavälillä 7/2006 – 7/2008. Heidän tutkimuksensa pohjautui talousrikosten esitutkintoihin, jotka päätettiin vuoden 2004 aikana. Tutkimusaineisto on täten saatu poliisin omista tietojärjestelmistä.²

Hyväksikäytän myös Sami Vuorisen vuonna 2002 valmistunutta tutkimusta, ”Talousrikosten tutkinta”. Vuorisen tutkimus pohjautui viiteenkymmeneen Keskusrikospoliisin tutkimaan talousrikosjuttuun. Kyseiset jutut olivat 90-luvun puolenvälin tuntumasta. Kyseiset jutut kohdeaineistoksi Vuorisen tutkimukseen valitsi Keskusrikospoliisin tuolloisista talousrikostutkijoista muodostunut joukko. Jutut valikoituivat siten, että ne edustaisivat mahdollisimman hyvin Keskusrikospoliisilla tutkittavina olleita talousrikosjuttuja.³

Hyödynnän myös Terhi Hakamon (2006) tutkimusta ”Selvitys talousrikostorjunnan tilasta paikallispoliisissa”. Kyseisen tutkimuksen kyselyosion Hakamo toteutti sähköisesti poliisin intranetissä marraskuussa 2015. Kysely suunnattiin kaikkien paikallispoliisien talousrikostutkijoille. Kyselyyn vastasi 130 henkilöä. Vastausprosentiksi muodostui 50 %.⁴

Kaikki Eeellä mainitut tutkimukset eivät ole tuoreita. Siitä ei kuitenkaan ole haittaa. Tarkoitukseni on avata talousrikostutkintaa yleisesti. Käytännöt ovat vuosien saatossa varmasti muuttuneet ja kehittyneet. Samat talousrikostutkinnan piirteet tulevat kuitenkin kyseisissä tutkimuksissa esiin. Liitän havaintoja edellä mainituista tutkimuksista havainnollistamaan ilmiöitä myöhemmin opinnäytetyössäni esiteltäviin asioihin.

² Hakamo ym. 2009, 22-23.

³ Vuorinen 2002, 4-5.

⁴ Hakamo 2006, 8.

2 TALOUSRIKOLLISUUS JA HARMAA TALOUS

Eräs yleisesti käytetty talousrikollisuuden määritelmä on sisäministeriön määritelmä talousrikollisuudesta. Sen mukaan julkishallinnon, yrityksen tai muun tällaisen yhteisön toiminnan yhteydessä tai näitä hyväksikäyttäen tapahtuvaa, huomattavaan taloudelliseen hyötyyn pyrkivää laiminlyöntiä tai välitöntä tai välillistä rangaistavaa tekoa voidaan kutsua talousrikokseksi.⁵

Laitinen sekä Alvesalo totesivat jo vuonna 1994, että talousrikollisuus on osa laajempaa rikollisuuden muotoa. Talousrikollisuudesta voidaan käyttää myös nimitystä yhteisö- tai organisaatorikollisuus. Yhteisö- ja organisaatorikollisuus eroavat tavanomaisista yksilöiden tekemistä rikoksista.⁶ Alvesalo-Kuusen (2012) mukaan valkokaulusrikollisuus tai pukurikollisuus ovat myös ilmaisuja, joilla halutaan korostaa talousrikoksen tekijän korkeaa yhteiskunnallista asemaa⁷. On helppo vetää johtopäätös, että yhtä absoluuttista totuutta määritelmästä on hankala johtaa. Määritelmä riippuu pitkälti lähestymiskulmasta aiheeseen.

Harmaa talous on talousrikollisuutta sivuava käsite, joten sitä ei voi ohittaa käsitteenä, vaikka talousrikollisuus on keskiössä. Harmaaseen talouteen kuuluu laillinen liike- ja yritystoiminta, josta ei suoriteta lakisääteisiä veroja ja maksuja. Harmaa talous aiheuttaa huomattavaa vahinkoa yrittäjille, jotka toimivat laillisesti. Laillisesti toimivien kilpailuedellytykset heikkenevät. Harmaan talouden myötä valtio menettää verotuloja. Harmaa talous tarjoaa väylän kotimaiselle ja ulkomaiselle järjestäytyneelle rikollisuudelle levittäytyä yhteiskunnan rakenteisiin ja talouselämään.⁸ Tyypillisiä harmaan talouden ilmenemismuotoja ovat mm. kuittikauppa tekaistuilla tositteilla, pimeiden palkkojen maksu, tulojen kirjaamatta jättäminen sekä uusien lyhytaikaisten yritysten käyttö elinkeinotoiminnassa⁹.

Talousrikollisuus ja harmaa talous ovat sisäministeriön verkkouutisen (4/2016) mukaan yhteiskunnalle monella tapaa haitallisia. Talousrikollisuus ja harmaa talous muodostavat merkittävän kokonaisuuden, jossa keskeistä on laiminlyöä lakisääteisiä velvoitteita.

⁵ Hakamo & Jauhiainen & Alvesalo & Viita 2009, 38.

⁶ Laitinen & Alvesalo 1994, 12.

⁷ Alvesalo-Kuusi 2012, 40

⁸ Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2016, 144.

⁹ Alvesalo-Kuusi 2012, 69

Niiden vuoksi lakisääteisiä maksuja sekä verotuloja jää valtiolta saamatta. Myös kilpailu yritysten välillä vääjäämättä vääristyy.¹⁰

Poliisin ylijohdo (2005) totesi julkaisusarjassaan, että talousrikokset tapahtuvat laillisen liiketoiminnan verhon suojissa ja niitä on täten miltei mahdotonta havaita. Yhteisöt kuin myös yksityishenkilötkin, jotka joutuvat talousrikollisuuden uhreiksi eivät välttämättä huomaa, että olisivat kärsineet vahinkoa tai eivät miellä vahinkoa seurauksena rikoksesta. Perinteisten rikosten toimintaympäristö on täysin erilainen kuin talousrikosten. On tyypillistä, että talousrikoksissa toimintaympäristön muodostaa paljolti ns. abstrakti todellisuus, esimerkiksi sopimukset tai lainsäädäntö. Ilmituloriskin vähäisyys perustuu talousrikoksissa siihen, että talousrikokset tehdään yksityisyyden suojassa, poissa julkisilta paikoilta.¹¹

Vuorinen totesi, että talousrikosten suunnitteleminen ja toteuttaminen edellyttävät tekijältään parempia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia taitoja kuin useat muut rikolliset teot. Tästä johtuen talousrikolliset teot kuvaavat usein tekijänsä yhteiskunnallista asemaa varsin hyvin.¹² Johtopäätös on sama, jonka Alvesalo-Kuusi (2012) esitti.

Slapperin ja Tombsin (1999) mielestä yhteiskunta, jossa korostetaan jatkuvasti kilpailua, madaltaa kynnystä ryhtyä talousrikokseen. Menestymispaineiden myötä pelko epäonnistumisesta korostuu. Talouselämä on myös julkisen tarkkailun ulottumattomissa. Tästä johtuen kiinnijäämisriski on kohtalaisen matala.¹³ Havainto on sama, jonka poliisin ylijohdon edustajat (2005) esittivät.

2.1 Talousrikollisuuden eri ilmiöt

Talousrikollisuuteen kohdentuvassa tutkimuksessa on ongelmaksi muodostunut se, että talousrikoksen käsite ei noudata systematiikkaa muun rikoslain tavoin. Rikoslain useista eri luvuista ja muusta lainsäädännöstä löytyy tekoja ja laiminlyöntejä, joita voidaan määritellä talousrikoksiksi.¹⁴ Sääntelyä löytyy rikoslain lisäksi mm. laista julkisista hankinnoista, laista yritystukien yleisistä ehdoista, rahanpesua koskevasta lainsäädännöstä,

¹⁰ http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harmaata-taloutta-ja-talousrikollisuutta-voidaan-parhaiten-torjua-ennalta-estavalla-tyolla, luettu 20.3.2017.

¹¹ Poliisin ylijohdon julkaisusarja 2005, 2.

¹² Vuorinen 2002, 13.

¹³ Slapper Tombs, 161-162.

¹⁴ Hakamo ym. 2009, 21-22.

konkurssilainsäädännöstä, liiketoimintakieltolaista, osakeyhtiölaista, kirjanpitolaista sekä ulosottolainsäädännöstä¹⁵. On myös otettava sekin huomioon, että osa rikoksista on mahdollista tehdä niin talous- kuin myös yksilörikoksina. Tästä johtuen käsitelmärikollisuuden osalta on laaja. Vartenotettavia rikosnimikkeitä on pitkälti yli sata. Talousrikollisuus voidaan jakaa myös fiskaalisiin sekä sosiaalisiin talousrikoksiin¹⁶.

2.1.1 Fiskaaliset talousrikokset

Fiskaalisilla eli rahavaroihin kohdentuvilla talousrikoksilla tarkoitetaan laiminlyöntejä ja tekoja, joissa uhreiksi joutuvat taloudellinen järjestelmä, valtio, markkinat sekä niiden toimivuus. Tällöin julkiseen talouteen kohdistuvat verorikokset ja edelleen niihin liittyvä harmaa talous ovat tarkastelun kohteena. Finanssimarkkinoilla tapahtuva rikollisuus nähdään toisena fiskaalisen rikollisuuden muotona.¹⁷

2.1.2 Sosiaaliset talousrikokset

Sosiaalisilla talousrikoksilla tarkoitetaan laiminlyöntejä ja rikoksia, joissa välittömät taloudelliset sekä fyysiset vaikutukset kohdistuvat ihmisiin, esimerkiksi loppukuluttajiin tai työntekijöihin. Sosiaalisiin talousrikoksiin voidaan katsoa kuuluvan mm. ympäristörikokset, ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö sekä työturvallisuusrikokset.¹⁸

¹⁵ Laitinen & Virta 1998, 75-76

¹⁶ Alvesalo-Kuusi 2012, 67

¹⁷ Alvesalo-Kuusi 2012, 67-68.

¹⁸ Alvesalo-Kuusi 2012, 67-68.

3 TALOUSRIKOLLISUUS RIKOSLAISSA

Tarkoitukseni on avata seuraavaksi talousrikollisuuden piiriin kuuluvia tekoja lähinnä yleisellä tasolla. Kuten jo edellä toin ilmi, on talousrikollisuuden piiriin kuuluvia rikosnimikkeitä huomattava määrä. Tästä johtuen en avaa niitä yksitellen. Tarkoitukseni on sen sijaan pyrkiä selkeyttämään talousrikollisuuden piiriin kuuluvaa toimintaa ja edelleen auttaa tunnistamaan talousrikollisuutta sellaista kohdatessa. Asioita käsitelen niiden rikoslain lukujen mukaan, joissa on talousrikollisuuden piiriin kuuluvia tekoja.

3.1 Rikokset julkista taloutta vastaan

Rikoslain 29 luku käsittelee rikoksia julkista taloutta vastaan¹⁹. Rikokset jotka kohdistuvat julkisiin varoihin ja täten julkiseen talouteen ovat yleensä verorikoksia. Näissä veronsaaja on rikoksen kohteena, minkä etuja verottaja valvoo. Verorikoksissa on taustalla yleisimmin pyrkimys välttää verojen maksaminen tai petostarkoitus. Verojen maksamatta jättäminen voidaan katsoa joko ahneudeksi tai siksi, että kilpailutilanne on ajanut yrityksen esimerkiksi tilanteeseen, jossa vain maksuja välttelemällä on mahdollista päästä tuottavaan toimintaan. Veropetoksissa taloudellista hyötyä tavoitellaan erehdyttämällä verottajaa. Hyvä esimerkki on laittomat järjestelyt. Niissä saadaan pidettyä todelliset veronalaiset tulot piilossa ja näin välttämään maksamasta veroa tai sen osaa.²⁰

Verorikoksille on tunnusomaista, että niissä hyväksikäytetään elinkeinotoimintaa tukemaan kohdistettuja rakenteita. Verorikollisuus vaatii siihen ryhtyvältä sekä kirjanpito-että ammattialan erikoisosaamista. Rikolliseen tekoon ryhtyvää auttaa verottajan toimintatapojen tunteminen. Mikäli verottajan toimintatavat ovat tuttuja, on helpompi arvioida verottajan toimenpiteet tietynlaisissa tilanteissa. Edelleen tämän vuoksi on mahdollista peittää oma rikollinen toiminta tai tavoitella suurempaa taloudellista etuutta.²¹

3.2 Elinkeinorikokset

Rikoslain 30 luku käsittelee elinkeinorikoksia²². Elinkeinorikoksiin kuuluvat lukuisat eri tavat, joilla yrityksen nimissä toimitaan laittomasti yrityksen puolesta tai sitä vastaan. Elinkeinorikoksiin luetaan myös lahjusten ottaminen ja antaminen elinkeinotoiminnan

¹⁹ Rikoslaki 24.8.1990/769

²⁰ Vuorinen 2002, 15-17.

²¹ Vuorinen 2002, 18-19.

²² Rikoslaki 24.8.1990/769

yhteydessä. Kaikista oleellisimmat elinkeinorikoksiin kuuluvat teot ovat kirjanpitorikokset eri muodoissaan.

Talousrikollisuudessa keskeisessä asemassa ovat kirjanpitorikokset, koska kirjanpitorikoksilla on yleensä liityntä myös muihin rikoksiin, esimerkiksi verorikoksiin sekä velallisen rikoksiin²³. Velallisen rikoksia käsitellään seuraavassa kappaleessa. Kirjanpitorikosten taustalla on yleensä pyrkimys peittää muita, aikaisemmin yritystoiminnassa tehtyjä rikoksia²⁴.

3.3 Velallisen rikokset

Rikoslain 39 luku käsittelee velallisen rikoksia²⁵. Velallisen rikokset pitävät sisällään rikoksia jotka kohdistuvat useimmiten yksityiseen pääomaan tai julkisiin varoihin²⁶. Velallisen rikoksissa asianomistajana useimmiten on yrityksen velkoja. Liiketoiminnalla on suora liityntä velkasuhteisiin. Velkojille voi syntyä huomattavia taloudellisia vahinkoja velallisten rikoksista. On tunnusomaista kyseisille rikoksille, että rikokseen ryhtyvä yritys lopulta ajautuu varsin pian konkurssiin. Nykyisin konkurssipesissä on konkurssiasiamiehet, jotka pitävät huolta konkurssipesän hallinnon valvonnasta.²⁷ Konkurssiasiamiehillä on suuri vastuu väärinkäytösten julkituomisessa poliisille.

3.4 Työrikokset

Rikoslain 47 luku käsittelee työrikoksia²⁸. Eri lähdekirjallisuudessa käsitellään työrikoksia eri tavoin. Toisissa työrikoksia ei ole sisällytetty talousrikollisuuden kenttään kuuluvaksi, toisissa on. Kun työrikosten alle kuuluvia rikosnimikkeitä ja näiden tunnusmerkistöjä käy läpi, on havaittavissa kuitenkin selkeä yhteys, joka tekee näistä talousrikoksia. Kyse näissä useissa työrikoksissa on tilanteesta, jossa työntekijä käyttää asemaansa väärin omaksi edukseen ja saa täten mahdollista perusteetonta taloudellista etuutta. Kyseisen saadun etuuden voisi rinnastaa ajatuksen tasolla siihen, että yritys ryhtyy veropetokseen ja täten välttää kulueria.

²³ <http://www.talousrikos.fi/tietoa/kirjanpitorikokset>, luettu 21.3.2017

²⁴ <http://www.talousrikos.fi/tietoa/kirjanpitorikokset>, luettu 21.3.2017

²⁵ Rikoslaki 24.8.1990/769

²⁶ Vuorinen 2002, 20

²⁷ Vuorinen 2002, 33-39.

²⁸ Rikoslaki 24.8.1990/769

Perustuslain mukaisesti julkisen vallan on huolehdittava työntekijän suojelusta. Vaikka työlaainsäädännön tulisi määrittää työntekijän etuja, näiden etujen toteutumiseksi on haluttu lisäksi asettaa rangaistuksen uhka. Mikäli työnantaja ei pidä kiinni työsopimuksista, lankeaa mahdollinen rangaistus. Työsopimusten laiminlyönti on kriminalisoitu ja tällöin puhutaan työrikoksista.²⁹

3.5 Ympäristörikokset

Rikoslain 48 luku käsittelee ympäristörikoksia. Ympäristörikosten vuoksi ympäristö turmeltuu.³⁰ Ympäristörikoksia voidaan verrata työrikoksiin siinä mielessä, että ympäristörikoksia ei mielletä järjestäen talousrikoksiksi. Tyypillisiä talouselämän ympäristörikoksia ovat mm. laittomat päästöt, lupamääräysvelvoitteiden rikkominen sekä toiminnan harjoittaminen ilman vaadittavaa lupaa. Tulevaisuuden uhkakuvana on pidetty ympäristörikosten muuttumista järjestäytyneeksi ja vielä ammattimaisemmaksi. Ympäristörikoksiin kuuluviksi lasketaan myös lukuisia eri kriminalisointeja rikoslain ulkopuolisista laeista. Näistä muutamana esimerkkinä voin mainita jätelain, kalastuslain, metsästyslain ja vesilain. Näiden alta löytyy rikosnimikkeitä, jotka katsotaan kuuluviksi ympäristörikoksiin.³¹

Kaivososakeyhtiö Talvivaara on paljon mediahuomiota saanut yritys. Talvivaaran tapauksessa oli kyse ympäristörikoksista, jotka sattuivat 11/2012 ja 4/2013. Syytteet koskivat kipsisakka-altaan vuotoa sekä suurempia jätepäästöjä kuin oli ennakoitu. Talvivaara määrättiin käräjäoikeudessa maksamaan ympäristön turmelemisesta 300 000 euron yhteisösakko.³² Talvivaaran kolme korkeassa asemassa olevaa edustajaa määrättiin lisäksi päiväsakoihin ympäristön turmelemisesta³³.

Snider (1999) totesi julkaisussaan, että sosiaaliset rikokset mielletään kaikista vakavimmiksi talousrikollisuuden muodoiksi kansainvälisissä tutkimuksissa. Sosiaaliin rikoksiin Sniderin mukaan sisällytetään edellä esiteltyt ympäristö- ja työrikokset. Sosiaalisilla rikoksilla tarkoitetaan kansainvälisissä tutkimuksissa rikoksia, joissa uhataan

²⁹ Alvesalo-Kuusi 2012, 81.

³⁰ Rikoslaki 24.8.1990/769

³¹ Alvesalo-Kuusi 2012, 88-89.

³² <http://www.is.fi/taloussanommat/art-2000001911359.html>.

³³ <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002901127.html>, luettu 21.3.2017

työntekijän terveyttä tai asemaa tai ympäristöä.³⁴ Suomessa keskustelua ylipäättään on aiheuttanut ympäristö- ja työrikosten luokittelu. Tästä johtuen kyseessä on merkittävä ero Suomen ja kansainvälisten lähteiden välillä.

3.6 Arvopaperimarkkinarikokset

Rikoslain 51 luku käsittelee arvopaperimarkkinarikoksia³⁵. Arvopaperimarkkinoihin kohdistuvan sääntelyn ja sen valvonnan perimmäinen pyrkimys on pystyä turvaamaan yritysten mahdollisuus hankkia rahoitusta. Rahoitusta yritykset tarvitsevat mm. investointeihinsa.³⁶ Arvopaperimarkkinarikosten katsotaan kohdistuvan valtion taloudelliseen järjestelmään. On tyypillistä taloudelliseen järjestelmään kohdistuvilla rikoksilla, että asianomistaja voidaan osoittaa vain harvoin. Arvopaperimarkkinarikoksille on myös yleistä, että rikoksilla aiheutettu vahinko jakautuu tyypillisesti laajalle osakesijoittajajoukolle kannettavaksi.³⁷ Arvopaperimarkkinoihin kohdistuvilla kriminalisoinneilla on tavoitteena ylläpitää tehokkaasti toimivia pääomamarkkinoita. Nykypäivänä arvopaperimarkkinoiden merkitys on kasvanut, josta johtuu lainsäätäjän voimistunut halu puuttua markkinoiden luottamusta heikentäviin toimiin.³⁸ Väärinkäytökset markkinoilla nostavat riksipremioita (=tuottovaatimus), joita sijoituksista vaaditaan. Markkinoiden väärinkäytökset nostavat yrityksille syntyviä rahoituskustannuksia.³⁹

3.7 Muut irralliset talousrikokset

Talousrikollisuuden piiriin kuuluu vielä lisäksi muutamia muita rikoksia, jotka eivät löydy omista rikoslain luvuistaan. Talousrikollisuuteen lasketaan kuuluviksi mm. rikoslain 40 luvussa käsiteltävistä virkarikoksista lahjusrikokset, virka-aseman väärinkäyttöä koskevat rikokset sekä virkavelvollisuuden rikkominen.⁴⁰ ⁴¹ On myös huomattava rajanveto rikoslain 30 luvun mukaisiin lahjusrikoksiin, jotka koskevat vain lahjuksia elinkeinotoiminnassa. Rikoslain 40 luvun mukaiset lahjukset koskevat lahjusten

³⁴ Snider 1999, 172-179.

³⁵ Rikoslaki 24.8.1990/769

³⁶ Häyrynen & Kurenmaa 2006, 5.

³⁷ Vuorinen 2002, 25-26.

³⁸ <http://www.talousrikos.fi/tietoa/arvopaperimarkkinarikokset/>, luettu 22.3.2017.

³⁹ HE 137/2004 vp, 44.

⁴⁰ Vuorinen 2002, 28.

⁴¹ Rikoslaki 24.8.1990/769

vastaanottamista virantoimituksen yhteydessä. Lisäksi rikoslain 16 luvusta löytyy vielä talousrikollisuuden piiriin luettava lahjuksen antaminen⁴².

Rikoslain 32 luku sisältää vielä oleellisen talousrikoksiin liittyvän tekemuodon, eli rahanpesun⁴³. Mitchell, Hinton ja Taylor esittivät vuonna 1992 hyvin yksinkertaistetun määritelmän rahanpesulle. Määritelmän mukaan rahanpesu on toimintaa, jossa rikoksella sotkettu ja saatu omaisuus saadaan puhdistetuksi.⁴⁴ Kaiken omaisuuden ei kuitenkaan tarvitse olla rikoksella hankittua. On tavallista, että rahanpesu yhdistetään muihin rikoksiin, joista käytetään tällöin nimitystä esi- tai alkurikos. Esirikoksella tarkoitetaan rikosta, jonka avulla jokin omaisuus on saatu haltuun. Oikeastaan mikä tahansa rikos voi toimia esirikoksena rahanpesulle.⁴⁵ Rahanpesusta ei voi olla kyse ilman, että omaisuus on laitonta alkuperää. Esimerkiksi rahanpesusta on kyse silloin kun henkilö anastaa luottokortin ja siirtää rahat nettipokeritilille. Tämä on esirikos. Seuraavaksi samainen taho häviää siirtämänsä summan nettipokeripöydässä tahallaan toiselle. Voittanut taho nostaa voitettun summan ja jakaa sen toisen tahon kanssa.⁴⁶ Tämän jälkeen kyseessä on tilanne, jossa rahojen rikollinen alkuperä on häivytetty.

⁴² Rikoslaki 24.8.1990/769

⁴³ Rikoslaki 24.8.1990/769

⁴⁴ Mitchell & Hinton & Taylor 1992, 218.

⁴⁵ Heikinheimo 1999, 10-11.

⁴⁶ <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/nettipokerilla-voi-pesta-rahaa-/2062840>

4 TALOUSRIKOSTUTKINTA

4.1 Talousrikosten rikosprosessi

Rikosprosessi jaetaan neljään osaan. Osat ovat esitutkinta, syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely sekä lopulta rangaistuksen täytäntöönpano ⁴⁷. Talousrikosten rikosprosessi ei eroa muiden rikosten rikosprosessista edellä mainittujen neljän vaiheen osalta. Talousrikollisuuteen kuitenkin liittyy paljon huomioitavia ja ominaisia seikkoja, joita ei välttämättä muissa niin sanotuissa ”tavallisissa” ja yksinkertaisemmissa jutuissa tarvitse huomioida. Näihin palaan myöhemmin. Seuraavaksi avaan lyhykäisyydessään rikosprosessin vaiheet.

Esitutinnan aikana pyritään selvittämään seuraavat seikat:

- 1) *asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;*
- 2) *mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämiseseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;*
- 3) *asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja*
- 4) *suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitettussa kirjallisessa menettelyssä.*⁴⁸

Syyteharkinnan aikana syyttäjä arvioi, että täyttääkö esitutkinnassa tutkittu teko kyseisen rikoksen tunnusmerkistön. Syyttäjä arvioi lisäksi, että onko hankittu näyttö riittävää ja

⁴⁷ Helminen & Fredman & Kanerva & Tolvanen & Viitanen 2012, 16-17

⁴⁸ Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

onko täten todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn mahdollisen syyllisyyden tueksi. Syyttäjän harkintaan jää, että antaako hän rikoksesta epäillylle rangaistusmääräyksen, jolloin asia etenee tuomioistuimen käsittelyyn vai tekeekö hän syyttämättäjättämispäätöksen. Syyttämättäjättämispäätös voi perustua joko seuraamusluonteisiin tai prosessuaalisiin perusteisiin.⁴⁹ Syyttäjällä on myös ennen asian etenemistä tuomioistuimeen oikeus pyytää esitutkintaa suorittavaa viranomaista eli poliisia täydentämään esitutkintaa. Tällöin on kyse siitä, että lisäselvityksen hankkiminen on tarpeellista asian ratkaisemiseksi.

Tuomioistuinvaihe alkaa sillä, että tuomioistuimen edustajat tarkastavat syyttäjän haastehakemuksen. Tuomioistuimen edustajalla on myös oikeus pyytää poliisia täydentämään esitutkintaa, mikäli lisäselvityksen hankkiminen on tarpeellista asian ratkaisemiseksi. Kun haastehakemus on hyväksytty, se annetaan välittömästi vastaajalle tiedoksi. Tiedoksiannon jälkeen vastaaja on veloitettu olemaan läsnä tuomiosituinkäsittelyssä. Tuomioistuinkäsittelyssä annetaan vastaajalle tuomio, joka voi olla vapauttava tai syyksiluettava. Mikäli vastaaja tuomitaan rikoksesta, seuraa rikosprosessin viimeinen vaihe eli rangaistuksen täytäntöönpano.

4.2 Talousrikosten ilmitulo

Hakamon ym. (2009) muiden tutkimuksen mukaan talousrikokset tulevat poliisin tietoon poliisin oman valvontatoiminnan kautta tai muiden viranomaisten kautta⁵⁰. Nämä muut viranomaiset saattavat selvittää ja torjua talousrikollisuutta myös itsenäisesti⁵¹. Näitä muita viranomaisia on lukuisia mm. verottaja, syyttäjä, konkurssipesät, yritykset, ulosottoviranomaiset, sosiaalivirastot, TE-keskus sekä lukuisat muut viranomaiset. Eräs merkittävin poliisin apu talousrikostutkinnassa on verottaja. Verottaja kohdistaa perusvalvontaa veroasiakkaisiin päivittäin. Verottajan havaitessa laiminlyöntejä, verottaja kohdentaa erityisvalvontaa veroasiakkaaseen. Tämä on tehokkain keino talousrikollisuuden ja harmaan talouden paljastamisessa.⁵² Poliisi kaipaa apua muilta yhteistyöviranomaisilta, koska poliisi ei itsenäisesti pääse kaikkiin tiedon lähteisiin, joita se tarvitsee talousrikosten paljastamiseen⁵³. Vertailukohtana voin mainita Yhdysvallat,

⁴⁹ Jokela 2000, 134.

⁵⁰ Hakamo ym. 2009, 26

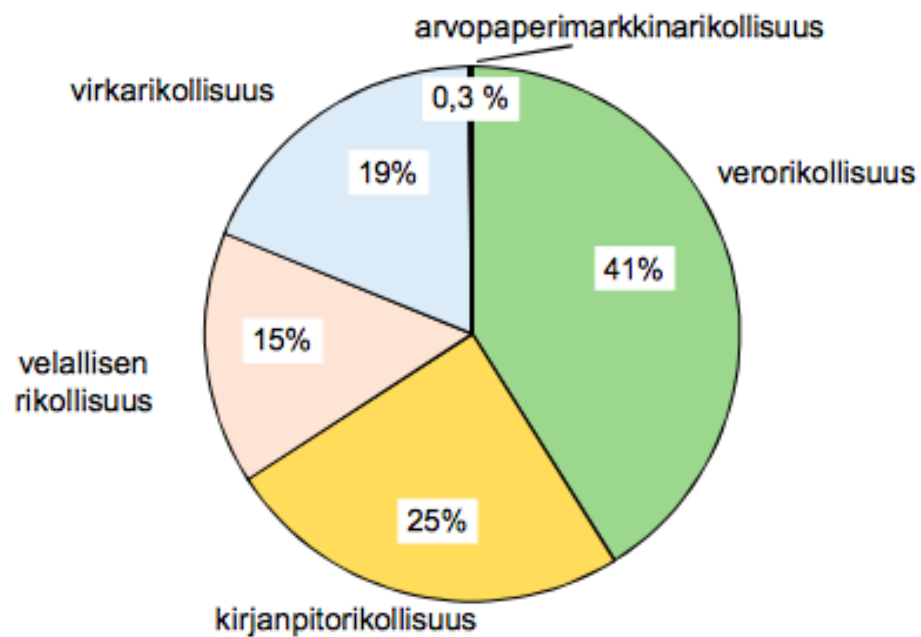
⁵¹ Honkonen & Muttilainen 2012, 186

⁵² Kankaanranta & Muttilainen 2011, 25

⁵³ Alvesalo-Kuusi 2012, 124

jossa talousrikostutkintaa suorittaa poliisin lisäksi yksityiset turva-alan toimijat. Yhdysvalloissa paikallispoliisin omat resurssit eivät yksin riitä talousrikostutkintaan. Yksityisen turva-alan osuus on valtava ja se nostaa edelleen profiiliaan.⁵⁴

Vuonna 2015 poliisi sai tietoonsa kaikkiaan 3293 talousrikosta. Tähän päälle lisäksi kuuluisivat vielä ympäristö- ja työrikokset, mutta näitä ei sisällytetty oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tilastoihin vuonna 2015. Alla oleva kuvio esittää kuinka talousrikokset jakaantuivat rikosmuodoittain vuonna 2015.⁵⁵

Kuvio 1. Poliisin tietoon tulleet talousrikokset rikosmuodoittain vuonna 2015.⁵⁶

Talousrikollisuuden tutkintaan liittyy oleellisesti myös piilorikollisuus. Talousrikosten paljastaminen ja tutkinta ovat vaikeampaa kuin ”tavallisen” rikollisuuden. Syitä on useita. Organisaatorikokset usein piilotetaan laillisen toiminnan joukkoon, joten viranomaisten on tähän vaikea puuttua tai tätä huomata. Vahinkoa kärsineet koettavat ryhtyä taloudellisiin järjestelyihin vahingon rajaamiseksi sen sijaan, että asia saatettaisiin poliisin tietoon. Viranomaisten oma toiminta ja yhteistyö ovat osakseen puutteellista. Tähän seikkaan on poliisitoiminnassa kiinnitetty enenevissä määrin huomiota. Poliisin suorittamassa

⁵⁴ Friedrichs 2004: 259.

⁵⁵ Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2016, 135.

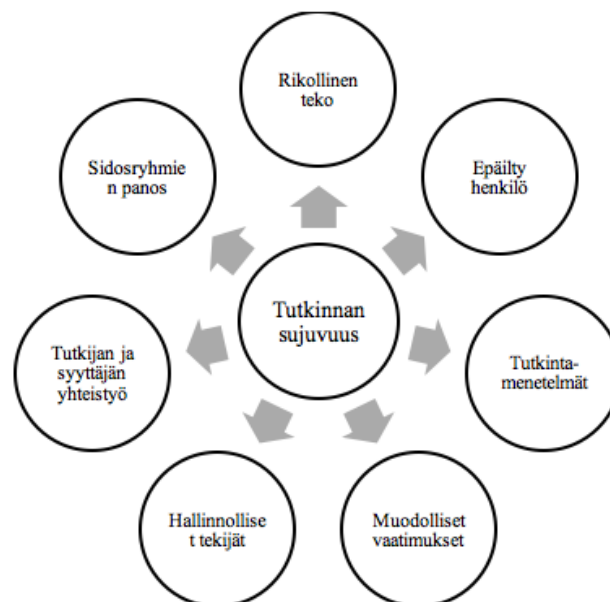
⁵⁶ Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2016, 137.

rikostutkinnassa paljastuu usein uusia talousrikoksia, jolloin voimavarat eivät riitä kaikkien juttujen perusteelliseen läpikäymiseen.⁵⁷ Talousrikostutkinnan ja resurssiongelmien väliseen yhteyteen palaan seuraavassa kappaleessa.

Hakamon ym. (2009) tutkimuksen mukaan suurimman osan talousrikosepäilyistä oli poliisille ilmoittanut verottaja, 30 % ilmoituksista. Syyttäjän ja yritysten tai yksityisten henkilöiden molempien kautta poliisille oli ilmoituksia mahdollisista väärinkäytöksistä tullut seuraavaksi eniten, 16 % ilmoituksista. Myös 15 % juttuja ilmoittaja oli epäselvä. Muita juttuja tutkittaessa poliisi itse teki näistä ilmoituksen noin 10 % tapauksista. Loput ilmoituksista tulivat erinäisiltä viranomaisilta. Huomionarvoista samassa tutkimuksessa on sekin, että kaikista useimmin syyttäjälle asti etenivät jutut, joista ilmoitus oli poliisille alun perin tullut joko verottajalta tai konkurssipesältä.⁵⁸

4.3 Talousrikostutkinnan sujuvuus

Vuorinen (2002) tutkimuksessaan johti tutkimusaineiston pohjalta seitsemän eri kokonaisuutta, jotka vaikuttivat talousrikostutkinnan sujuvuuteen, rikosprosessin tehokkuuteen ja edelleen tutkinta-aikoihin. Kyseiset seitsemän kohtaa olivat varsin ilmeisiä talousrikostutkinnassa ja nämä ovat esiteltyinä alla olevassa kuviossa. Avaan Vuorisen havainnot tarkemmin seuraavilla sivuilla.

⁵⁷ Laitinen & Alvesalo 1994, 17-18.

⁵⁸ Hakamo ym. 2009, 68-69.

Kuvio 2. Tekijät, jotka vaikuttavat tukinnan sujuvuuteen.⁵⁹

Rikollinen teko. Tutkinnan vaatima työmäärää liittyy tutkittavaan rikolliseen tekoon. Ensimmäinen tavoite talousrikostutkinnassa on selvittää, että onko epäilty teko ylipäättään kielletty. Perinteisten rikollisten tekojen lainvastaisuus on helppo tunnistaa yleisen moraalikäsitteen pohjalta, mutta talousrikoksissa näin ei ole. Talousrikostutkinta eroaa perinteisten rikosten tutkinnasta sillä, että talousrikokset vaativat pidemmän valmistautumisen ja enemmän asiakirjanäyttöä ennen kuin asia etenee syyttäjälle. Tästä johtuen työmäärän katsotaan olevan isompi, jonka vuoksi talousrikostutkinta kestää pidempään kuin perinteinen rikostutkinta. Talousrikoksissa etsitään rikosta, kun perinteisissä rikoksissa puolestaan rikos on selvä, mutta koetetaan saada selville kuka sen on tehnyt. Tutkittavat jutut ovat usein mutkikkaita ja isoja kokonaisuuksia, joissa asiakirjoja on paljon. Tästä johtuen voi näytön kerääminen olla haastavaa.⁶⁰

Epäilty henkilö. Tutkimuksessa haastatellut talousrikostutkijat korostivat usein rikoksesta epäiltyjen älykkyyttä ja heidän mahdollisuutta vaikuttaa tutkintaan. Kuulusteluissa poliisit eivät päässeet helpolla rikoksesta epäiltyjen kanssa. Teot usein edellyttävät talouselämän monimutkaisten osa-alueiden hallintaa. Tämä asettaa tutkijalle haasteen olla jatkuvasti rikoksesta epäillyn tasolla. Rikoksesta epäilty lähtökohtaisesti tuntee taloudellisen sääntelyn hyvin.⁶¹

Tutkintamenetelmät. Talousrikostutkinnassa näyttö muodostuu hiljalleen pienistä yksittäisistä osista. Asiakirjanäytön saaminen kasaan on kaikista aikaa vievin tutkintamenetelmä. Tämä vaatii paljon rutiiniin perustuvia yksinkertaisia ja hitaasti eteenpäin meneviä toimia. Asiakirjanäyttö on talousrikoksissa tärkeämpää kuin kuulustelut. Kuulusteluiden avulla pyritään osoittamaan tekojen tahallisuuden tasot sekä rikoksesta epäillyn tietoisuudet tutkittaviin rikoksiin. Pakkokeinot kuuluvat oleellisesti talousrikostutkintaan. Pakkokeinojen myötä joudutaan puntaroimeen pakkokeinojen käytön välttämättömyydellä sekä rikoksesta epäillyn perusoikeuksilla. Tämä ei eroa perinteisten rikosten yhteydessä käytetyistä pakkokeinoista. Tutkintamenetelmissä korostuu tutkijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet samoin kuin osaaminenkin. Poliisilla on mahdollisuus käyttää myös ulkopuolisten apua tutkinnassa, josta esimerkkinä voi

⁵⁹ Vuorinen 2002, 64.

⁶⁰ Vuorinen 2002, 65-74.

⁶¹ Vuorinen 2002, 74-76.

mainita vaikka pankkeihin suunnatun pankkitiedustelun. Tämäkin voi olla hidas ja pitkä prosessi, mikäli pankeilla ei ole omaa intressiä selvittää tapausta.⁶²

Muodolliset vaatimukset. Talousrikostutkinnan erityinen kysymys on rikosten vanhentumisaika. On mahdollista, että teko voi ajoittua pitkälle aikavälille. Tämän vuoksi rikoksen alkamisajankohtaa ei ole yksinkertaista aina määrittellä. Rikoksen alkamisajankohta määrittelee milloin rikos alkaa vanhentua. Tutkijan on aina selvitettävä vanhentumisaika, koska usein rikoksen ilmitulo ja siihen kuuluva tutkinta-aika menevät yli lyhimmän vanhentumisajan. Mikäli tutkittavan rikoksen rajat ylittyvät, ei ole syytä aloittaa edes tutkintaa. Tutkimukseen osallistuneet tutkijat totesivat, että mahdollisen rikoksen peilaaminen voimassa oleviin vanhentumisaikoihin saattoi viivästyttää tutkinnan todellista alkamista useilla kuukausilla. Syynä tähän oli se, että ei osattu kertoa mistä rikoksesta on kyse ja tämän vuoksi vanhentumisaikoja ei osattu määrittää.⁶³

Hallinnolliset tekijät. Hallinnollisina tekijöinä nähdään talousrikostutkinnan edellytykset. Näillä tarkoitetaan henkilöstöresursseja ja niiden kohdentamista. Taloudelliset resurssit vaikuttavat myös. Talousrikoksissa on selkeä ominaispiirre juttujen kestoihin liittyen. Mitä pidempi aika kuluu siitä kun rikos on tapahtunut, sitä todennäköisemmin rikoksen jäljet peittyvät. On myös todennäköisempää, että rikoksen tekijä ehtii saada rikoshyödyn piilotettua.⁶⁴

Sidosryhmien panos. Merkittävin sidosryhmä poliisille talousrikostutkinnassa on asianomistajat. Asianomistajien panoksella on huomattava merkitys sen suhteen mitä poliisi saa esitutkinnassa aikaan. Täytyy kuitenkin huomioida, että asianomistajat ovat monesti tilanteessa, jossa heidän ei ole edes mahdollista saada poliisia auttavaa materiaalia kasaan. Toisinaan kyse voi olla asianomistajien omasta haluttomuudesta auttaa, mikäli heillä itsellään ei ole taloudellista intressiä asiassa. Tutkimuksen mukaan verottajan ollessa asianomistajana, poliisi on saanut usein kaipaamaansa tukea. Haasteen tutkijalle luo objektiivisuuden tarkkailu. Tutkijan tulee pitää mielessä, että avulias asianomistaja koettaa myös ajaa omaa etuaan. Tämän vuoksi tutkijan on tarkkailtava objektiivisuuden toteutumista.⁶⁵ Poliisi tarvitsee myös lukuisten muiden sidosryhmien apua. Poliisi on

⁶² Vuorinen 2002, 79-85.

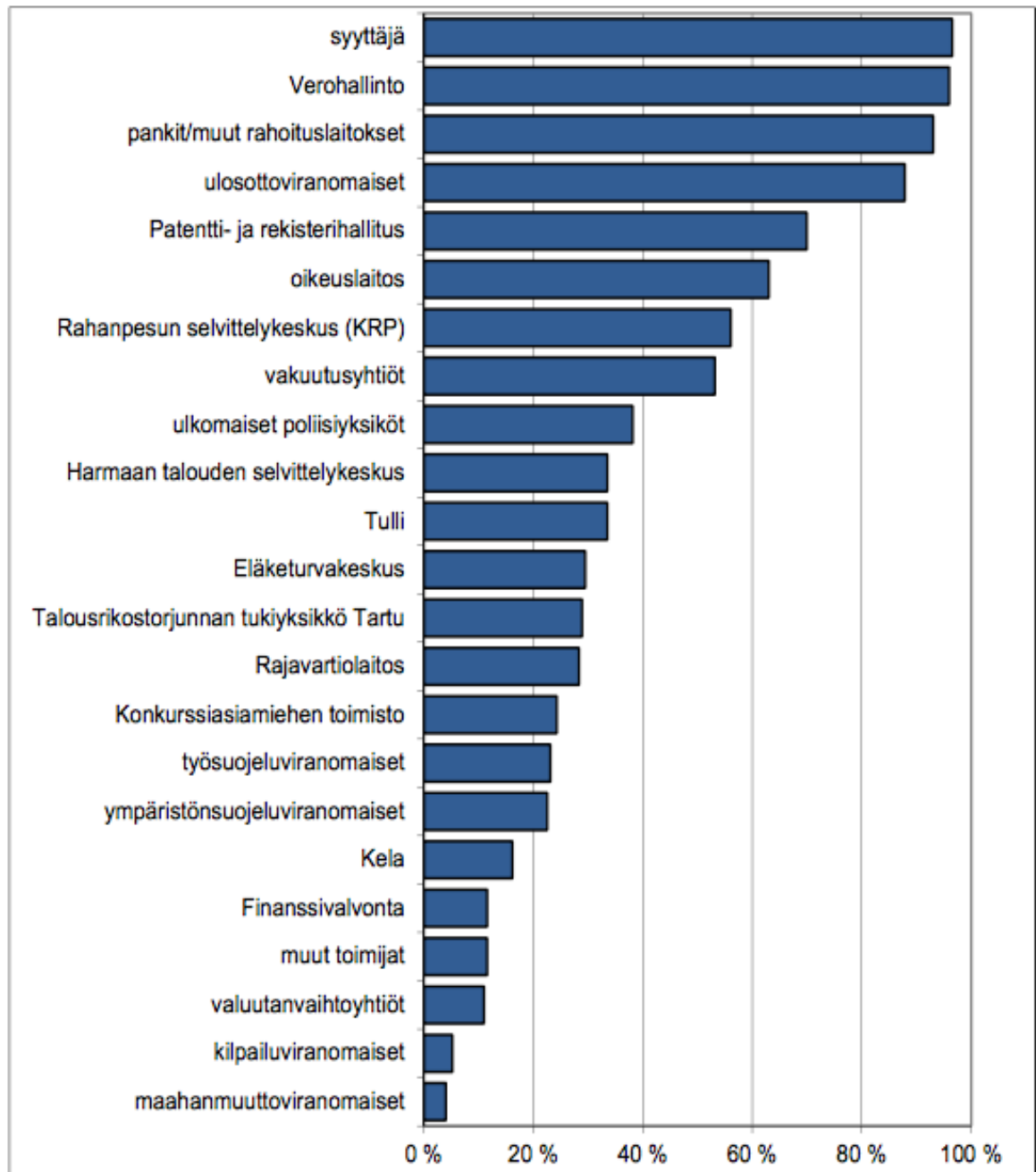
⁶³ Vuorinen 2002, 87-88.

⁶⁴ Vuorinen 2002, 90.

⁶⁵ Vuorinen 2002, 93-96.

pitkästi riippuvainen tutkintatyössään toisista viranomaisista. Poliisin toisilta viranomaisilta saama erityisasiantuntemus on usein välttämätöntä asioiden ratkaisemiseksi.⁶⁶

Kuvio kolme esittää kuinka Kankaanrannan ja Muttilaisen (2013) tutkimuksen mukaan yhteistyö talousrikostutkijoiden ja heidän yhteistyötahojen välillä kohdistui edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Edeltäneillä 12 kuukaudella Kankaanranta ja Muttilainen tarkoittivat tutkimuksessaan aikaa ennen sitä hetkeä, jolloin kysely tehtiin.

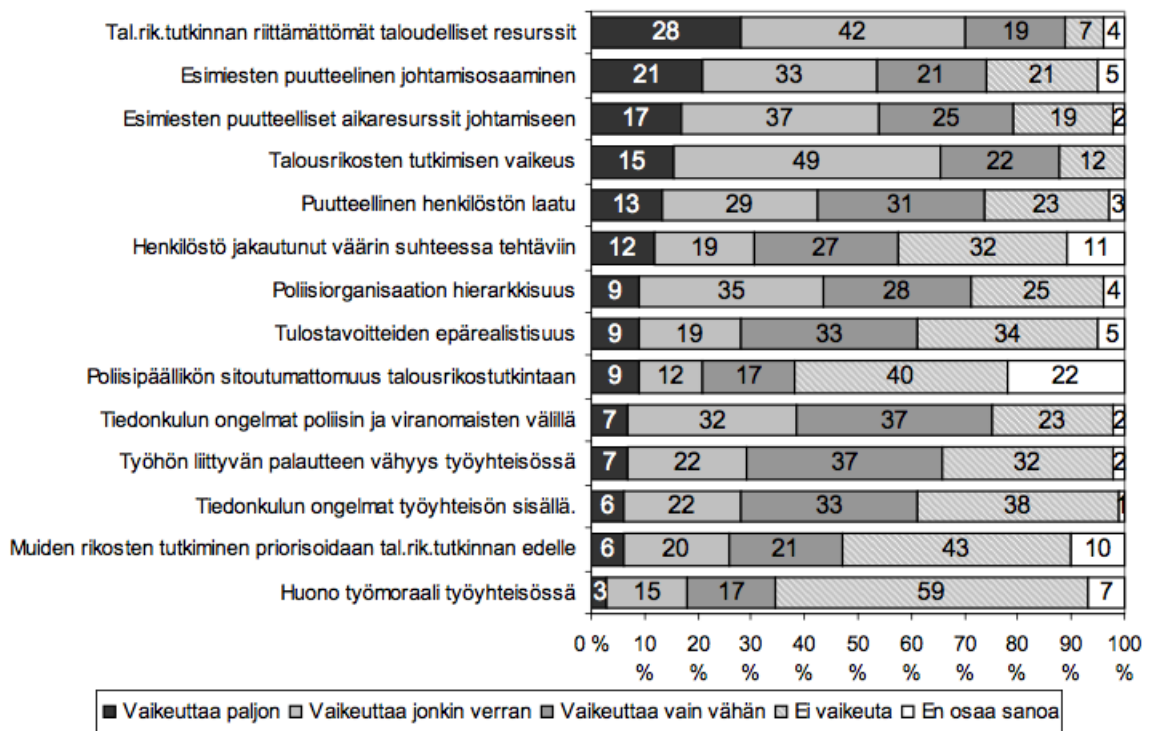

Kuvio 3. Talousrikostutkijoiden yhteistyö muihin yhteistyötahoihin edeltäneiden 12 kuukauden aikana.⁶⁷

⁶⁶ Hakamo ym. 2009, 33.

Tutkijan ja syyttäjän yhteistyö. Tutkijan ja syyttäjän välistä yhteistyötä käsitellen myöhemmin omana kokonaisuutena, koska kyseessä on niin merkittävä talousrikostutkinnan ominaispiirre.

Alla oleva kuvio neljä osoittaa kuinka Hakamon (2006) tutkimuksessa talousrikostutkijoiden kokemukset talousrikostutkintaa vaikeuttavista tekijöistä jakaantuivat.

Kuvio 4. Talousrikostutkijoiden kokemukset tutkintaa vaikeuttavista tekijöistä (%)⁶⁸.

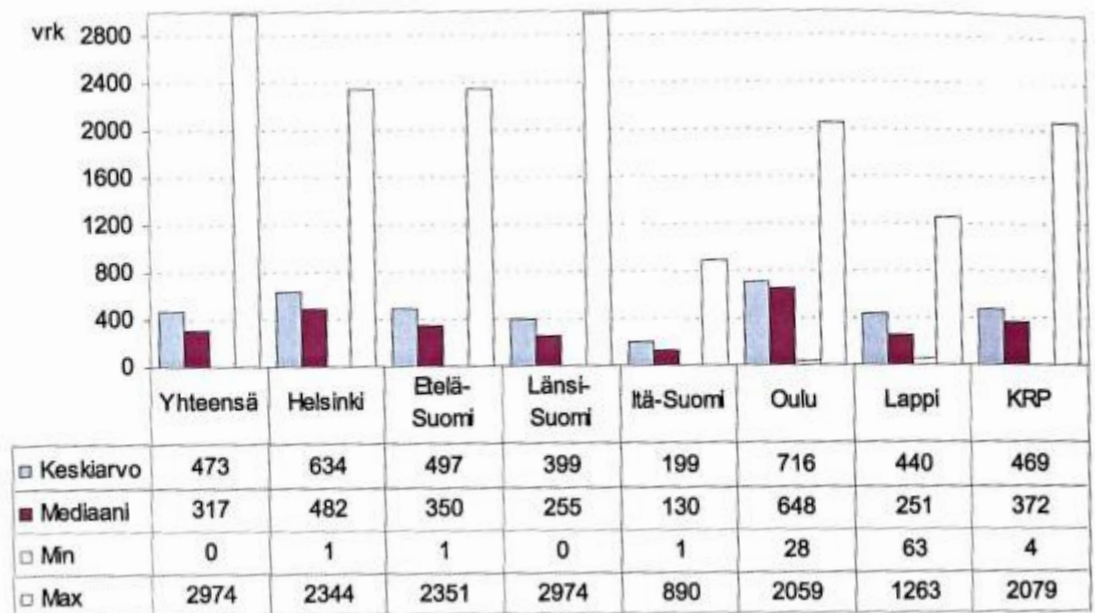
Hakamon tutkimuksen mukaan talousrikostutkijoiden mielestä eniten tutkintaa vaikeuttava tekijä on talousrikostutkinnan riittämättömät taloudelliset resurssit. Tämä on sama havainto, jonka Vuorinen (2002) toi ilmi tutkimuksessaan. Hakamon sekä Vuorisen tutkimuksissa korostui myös talousrikosten tutkimisen vaikeus.

⁶⁷ Kankaanranta & Muttilainen 2013, 36.

⁶⁸ Hakamo 2006, 43

4.4 Esitutkinnan kesto

Talousrikostutkinnassa on verrattain korkeat tutkinta-ajat. Hakamo ym. (2009) olivat tutkimuksessaan selvittäneet, kuinka pitkä on syyttäjälle edenneiden rikosilmoitusten tutkinta-aika. Esitutkintaan käytetty aika oli laskettu rikosilmoitukseen merkitystä tutkinnan aloituspäivämäärästä siihen päivään, jolloin asian tutkinnassa oli tehty viimeinen merkintä pöytäkirjaan. Mikäli rikosilmoitukseen ei oltu merkitty tutkinnan aloituspäivämäärää, alkupäivämääränä oltiin käytetty ilmoituksen kirjaamispäivää. Alla oleva taulukko kuvaa esitutkintojen kestojen keskiarvoja lääneittäin.

Kuvio 5. Esitutkinnan kesto syyttäjälle päätyneissä jutuissa (vrk) lääneittäin.

Hakamo ym. vertasivat talousrikoksia tutkinnan kestojen osalta myös muihin samaisena ajankohtana tutkittuihin rikostyypeihin. Talousrikoksissa tutkinnan kestot keskimäärin (473 vrk) olivat aivan omalla tasollaan. Huumejutuissa keskimääräinen tutkinnan kesto oli 114 vrk, rasistisissa rikoksissa 135 vrk ja perheväkivaltajutuissa 74 vrk.⁶⁹ Kuvio on helpommin ymmärrettävissä, mikäli pisimmän esitutkinnan vuorokaudet (2974 vrk) muutetaan vuosiksi. Tällöin pisin esitutkinta kesti yli kahdeksan vuotta. Näitä tilastoja

⁶⁹ Hakamo ym. 2009, 119.

tarkastelemalla on helppo ymmärtää haasteet, joita talousrikostutkinnan mielletään pitävän sisällä.

4.5 Rikoshyöty

Menettämisseuraamus eli konfiskaatio on seuraamus, joka perustuu rikokseen. Menettämisseuraamus tulkitaan turvaamistoimenpiteeksi, eikä rangaistukseksi. Menettämisseuraamuksella käsitetään omaisuuden menettäminen korvauksetta rikoksen johdosta. Omaisuus tulee konfiskaation myötä valtiolle. Konfiskaatio on mahdollinen vain laissa säädetyssä laajuudessaan.⁷⁰ Rikoslain 10 luvun 2 pykälä määrittää hyödyn menettämistä. Sen mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi, mikäli se on omaisuutta; joka on rikoksella saatu, se on saadun omaisuuden sijaan tullut, se on saadun omaisuuden tuottoa tai mahdollisesti säästön arvoa, joka on saatu rikoksen avulla. Mikäli hyödyn määrää ei saada selville, arvioidaan hyöty ottamalla huomioon rikoksen laatu, toiminnan laajuus sekä muut vallinneet olosuhteet.⁷¹ Erkki Ailion (1964) mukaan hyöty on saatu rikoksen avulla silloin kun saatu hyöty on toteuttanut rikoksen tunnusmerkistön⁷².

Uusimmat valtakunnalliset tulostilastot vuodelta 2015 ovat talousrikostutkinnan osalta hyvät. Takaisinsaadun rikoshyödyn määrä vuonna 2015 oli noin 30 miljoonan euron luokkaa⁷³. Summa on valtava ja sen vaikutukset myös isot. Valtio saa osan aikaisemmin välillisesti menetetyistä rahoista rikoshyötynä takaisin. Rikoshyötynä takaisinsaadun omaisuuden määrä on vaihdellut vuositason laajuudessa tyypillisesti 30-60 miljoonan euron välillä. Ennätysvuosi oli vuosi 2008, jolloin rikoshyötynä saatiin takaisin noin 140 miljoona euroa.⁷⁴ Rikosvahingot ovat kaiken kaikkiaan huomattavasti korkeammat. Rikosvahingoilla tarkoitetaan rahamäärää, jonka asianomistajat ovat ilmoittaneet menettäneensä joutuessaan talousrikoksen uhriksi. 2000-luvulla reaalin rikosvahinkojen määrä on vaihdellut 100 miljoonan euron tuntumassa. Vaihteluväli on pysynyt suhteellisen tasaisena.⁷⁵

⁷⁰ HE 80/2000 vp, 3.

⁷¹ Rikoslaki 24.8.1990/769.

⁷² Ailio 1964, 129

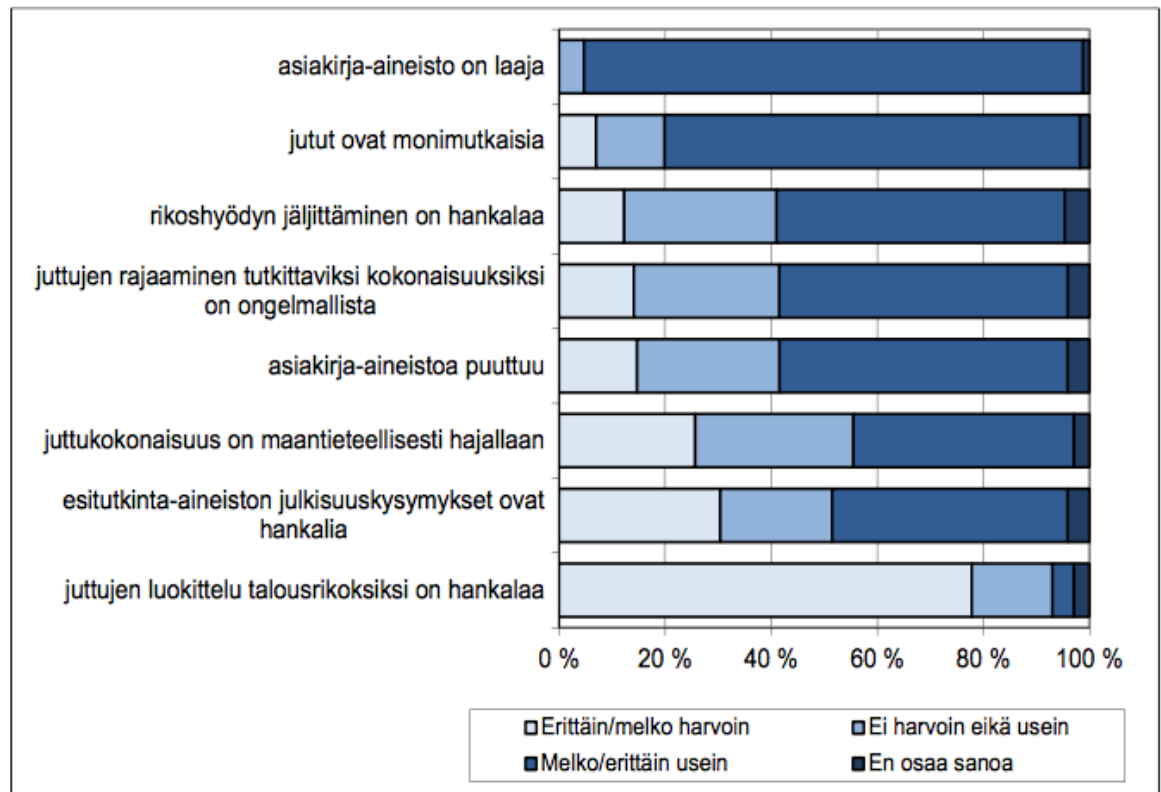
⁷³ <https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Toimintaympäristön-muutoksesta-huolimatta-poliisi-selvisi-hyvin-viime-vuodesta.aspx>

⁷⁴ Muttilainen & Kankaanranta 2011, 17.

⁷⁵ Muttilainen & Kankaanranta 2011, 17.

4.6 Erityistä talousrikostutkinnassa

Omassa tutkimuksessaan kaikille talousrikostutkijoille Kankaanranta ja Muttilainen (2013) selvittivät myös niitä seikkoja, jotka ovat ominaisia talousrikosjutuille. Alle oleva kuvio viisi kuvaa näitä ominaisia piirteitä.

Kuvio 6. Arvioita talousrikosjuttujen ominaispiirteistä.⁷⁶

Kankaanrannan ja Muttilaisen tutkimuksessa, jossa käsiteltiin talousrikostutkinnalle ominaisia piirteitä, korostui sama asia kuin Vuorisen tutkimuksessa, jota käsiteltiin kappaleessa 4.3. Tutkimuksissa oli yhteistä se, että asiakirjanäytön hankkiminen esitutkinnan aikana ennen kaikkea korostuu ja jutut ovat monimutkaisia.

4.7 Talousrikostutkinnan kehittäminen

Talousrikoksia ja harmaata taloutta on mahdollista torjua ennen kaikkea ennalta estävällä työllä, eri viranomaisten suorittamalla valvonnalla sekä lainsäädäntömuutoksilla. Harmaata taloutta on yritetty torjua entistä tehokkaammin pyrkimällä toimimaan entistä

⁷⁶ Kankaanranta & Muttilainen 2013, 29.

reaaliaikaisemmin. Kaiken lähtökohtana on viranomaisten yhteistyö ja yhteinen tilannekuva, joka välittyy samalla kaikille osapuolille. Viranomaisten yhteistyö ei kuitenkaan yksistään riitä. Tämän lisäksi tarvitaan tukea myös yksityiseltä sektorilta.⁷⁷ Vuonna 2000 perustettiin viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti, VIRKE. Projektin avulla koordinoidaan yhteistyötä eri viranomaisten välillä. VIRKE ei suorita itse esitutkintaa. Sen pyrkimyksenä on saada poliisin ja yhteistyöviranomaisten välinen toiminta entistä tehokkaammaksi.⁷⁸

Talousrikollisuus ja harmaa talous ovat dynaamisia, ne muuttavat jatkuvasti muotoaan. Hankalaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa on muodostumassa virtuaalivaluutta, veroparatiisit ja välikäsien lisääntyminen. Rahavarojen siirtely on nykyään myös äärimmäisen helppoa, joten rikoshyödyn takaisinsaantikin tulee vaikeutumaan.⁷⁹

Valtioneuvosto on vahvistanut kansallisen periaatepäätöksen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi vuosiksi 2016-2020. Periaatepäätökset sitovat hallitusta, joka ne on asettanut. Uusimman strategian tavoitteena on:

- 1) *Markkinoiden toimivuuden ja terveen kilpailun turvaaminen yritysten ja kansalaisten oikein toimimisen mahdollisuuksia parantamalla, hallinnollista taakkaa keventämällä sekä tehostamalla korruption torjuntaa ja ennalta estämistä.*
- 2) *Harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöihin ennakoivasti puuttuminen sekä asenteisiin vaikuttaminen.*
- 3) *Viranomaisten välisen tietojenvaihdon edelleen kehittäminen.*
- 4) *Harmaan talouden rikoksiin liittyvän rikostorjuntaketjun vaikuttavuuden sekä hallinnollisten seuraamusten kehittäminen.⁸⁰*

⁷⁷ http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harmaata-taloutta-ja-talousrikollisuutta-voidaan-parhaiten-torjua-ennalta-estavalla-tyolla?_101_INSTANCE_jyFHKc3on2XC_languageId=fi

⁷⁸ Muttilainen & Kankaanranta 2011, 17.

⁷⁹ <https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Harmaan-talouden-ja-talousrikollisuuden-torjunta-edellyttää-hyvää-yhteistyötä-viranomaisten-ja-yksityissektorinvälillä.aspx>

⁸⁰ Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020, 2.

Aikaisemmassa periaatepäätöksessä (2012-2015) harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseen kohdennettiin lisämäärärahoja 20 miljoonaa euroa. Tästä summasta poliisille kohdennettiin vuositason noin 5-6 miljoonaa euroa. Poliisihallitus on tiedottanut, että vuoden 2016 tehostamisrahoituksella on saatu palkattua 103 uutta talousrikostutkijaa. Lisämäärärahojen kohdentamisella on enimmäkseen ollut positiivinen vaikutus yksikköjen toimintaan. Kohdennettujen lisämäärärahojen myötä poliisiyksiköt ovat voineet palkata lisää henkilöstöä talousrikostutkintaan. Tämän lisäksi reaaliaikaista tutkintaa on voitu tehostaa ja toimintaa on ollut mahdollista suunnitella entistä pitkäjänteisemmin. Lisärahoituksen aikaansaamia vaikutuksia on realistista arvioida vasta muutamien vuosien päästä.⁸¹

Croall (1992) korosti talousrikostutkinnan proaktiivisuutta reaktiivisuuden sijaan, mikäli halutaan tehostaa tutkintaa. Proaktiivisuudella Croall tarkoitti tutkinnan ennakoointiin pyrkivää sekä ennaltaehkäisevää toimintaa. Reaktiivisuudella hän tarkoitti toimintaa, jossa reagoidaan vasta väärinkäytöksen tullessa ilmi. Reaktiivisella toiminnalla Croalin mukaan voidaan vastata vain pieneen osaan talousrikollisuutta.⁸²

⁸¹ Muttilainen & Potila 2016, 100-101.

⁸² Croall 1992, 14.

5 VIRANOMAISYHTEISTYÖ SYYTTÄJÄN KANSSA

Esitutkintalain 5 luvun 1§ määrittää esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyötä.

Pykälä on seuraava:

Esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle asiasta, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä. Syyttäjälle on lisäksi ilmoitettava tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, jonka esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiset ovat yhdessä niille kuuluvan toimivallan perusteella päättäneet kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan.⁸³

Tämän lisäksi on olemassa pitkä lista siitä, milloin syyttäjälle tulee ilmoittaa tutkittavaksi tulleesta rikoksesta⁸⁴. Talousrikokset kuuluvat niihin rikoksiin, joista tulee ilmoittaa aina syyttäjälle mahdollisen rikoksen ilmetessä. Kun on varmistunut, että asiasta toimitetaan esitutkinta, esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle ilmenneestä rikoksesta. Ilmoitus syyttäjälle olisi tehtävä myös riittävän ajoissa, jotta esitutkintaan liittyvät seikat ehditään suunnitella ja aikatauluttaa mahdollisimman tehokkaasti. Talousrikostutkinta on luonteeltaan sellaista, että se voi vaatia välttämättömiä ja nopeita toimia. Tämän vuoksi on syytä saattaa asia syyttäjän tietoon mahdollisimman pian. Ilmoitukseen syyttäjälle on lisäksi liitettävä esitutkintaviranomaiselle saapunut tutkintapyyntö tai selvitys siitä mihin rikosepäily perustuu. Syyttäjät haluavat tässä vaiheessa myös esitutkintaviranomaisen laatiman tutkintasuunnitelman luonnoksen itselleen. Tämän prosessin jälkeen syyttäjänvirastolta tulee tutkinnanjohtajalle vahvistus siitä, että kuka syyttäjistä ottaa asian hoidettavakseen.⁸⁵ Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisema esitutkintayhteistyötä koskeva ohje raamittaa hyvin poliisien ja syyttäjien välistä toimintaa. Kappaleissa 5.1.1 - 5.1.4 avaan näitä valtakunnansyyttäjänviraston ohjeistuksia.

5.1 Yhteistyö syyttäjän kanssa esitutkinnan aikana

Aina kun ilmoitus talousrikoksesta on tehty asianmukaisesti syyttäjälle, on tutkinnanjohtajan vastuulla pitää syyttäjä ajan tasalla jatkosta. Jää tutkinnanjohtajan

⁸³ Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

⁸⁴ Katso lista: Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja nro 7, 11

⁸⁵ Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja 2013, 14-16.

määriteltäväksi, että kenen vastuulla yhteydenpito on. Syyttäjällä on vastaavasti velvollisuus tukea esitutkinnassa.

Ari-Pekka Koivisto on toiminut talousrikossyyttäjänä kolmella eri vuosikymmenellä. Hänen ilmaisunsa kuvastaa hyvin esitutkintayhteistyön merkitystä poliisin ja syyttäjän välillä.

*”Jos nyt mitään varmaa on yleensäkin olemassa, niin yksi ”taivaantosi” asia on se, että esitutkintayhteistyö onnistuu sen paremmin, mitä lähempänä tutkiva yksikkö on syyttäjää tai päinvastoin”.*⁸⁶

Talousrikossyyttäjä Malla Sunelilla on 14 vuoden kokemus syyttäjän tehtävistä. Hän totesi seuraavasti:

*”Esitutkintaan osallistuminen vie paljon aikaa, mutta se on tärkeää, koska tutkinnan puutteita on vaikeaa korjata jälkikäteen. Osallistumisesta on myös se etu, että juttu on jo tuttu, kun se tulee omalle pöydälle syyteharkintaan.”*⁸⁷

Tästä täysin poikkeavan ajatuksen esitti Timo Saarinen (1999), jonka mukaan rikosprosessiin liittyvä tärkeä periaate on viranomaisten erillisuus toisistaan, koska syyttäjän ja poliisin yhteistyö olisi arveluttavaa⁸⁸. Ajatuksessa Saarisen sanoman takana on jollain tasolla ideaa, koska sen voi ajatella vaarantavan objektiivisuuden rikoksesta epäillyn silmissä. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö osapuolten välillä on mahdollisimman tiivistä ja saumatonta. Tällä saavutetaan huomattavia etuja sen vuoksi, että juttuihin pääsee huomattavasti nopeammin sisään ja väärinymmärrykset vähenevät. Ennen kaikkea tällöin voidaan saavuttaa prosessitehokasta toimintaa, joka kuitenkin palvelee kaikkia esitutkintaan osallistuvia.

5.1.1 Aloituskustelu

Ensimmäisen ilmoituksen jälkeen syyttäjälle on yleensä aloituskustelun vuoro. Aloituskustelussa tutkintaan osallistuvat yhdessä syyttäjän kanssa käyvät läpi

⁸⁶ Hirvonen & Ranta & Vanhanen & Rajamäki & Kähönen & Koivisto & Terenius & Linderborg & Björkqvist & Koistinen & Piironen & Keskusrikospoliisi 2014, 45.

⁸⁷ Valtakunnansyyttäjävirosto 2012, 4.

⁸⁸ Saarinen 1999, 82

tutkintasuunnitelman luonnosta, jonka esitutkintaviranomaiset ovat luoneet. Aloituskeskustelussa olisi myös suotavaa määritellä tarkistuspisteet, joina sovittujen toimenpiteiden ja tehtävien tilat tarkistetaan. Tuolloin on myös mahdollista keskustella siitä missä vaiheessa todellisuudessa ollaan esitutkinnassa.⁸⁹

5.1.2 Tutkintasuunnitelma

Tutkintasuunnitelma hyväksytään tutkintasuunnitelmaluonnoksen pohjalta aloituskeskustelussa. Tutkintasuunnitelma voidaan jättää laatimatta vain silloin kun syyttäjä ja tutkinnanjohtaja ovat näin yhdessä päättäneet. Tutkintasuunnitelman tarkoituksena on tarkoituksenmukaisesti kohdentaa tutkinta resurssien ja tutkittavan rikoksen tai rikoksien mukaan. Suunnitelmaan sisällytetään myös aikataulutus, jonka tarkoitus on auttaa kaikkia sidosryhmiä.⁹⁰ Suunnitelman tarkoituksena on ohjata tutkintaa ja auttaa esitutkintaviranomaisia pysymään oikeilla poluilla.

5.1.3 Pakkokeinot

Kun esitutkinta on päättynyt, pakkokeinoja koskeva toimivalta siirtyy syyttäjälle. Mikäli esitutkinnan aikana alkaneen pakkokeinon voimassaoloaika umpeutuu esitutkinnan valmistumisen jälkeen, vastuu asian hoidosta siirtyy syyttäjälle. Kyse on merkittävästä ja huomiota kaipaavasta asiasta. Tällöin korostuu tutkinnanjohtajan sekä syyttäjän kommunikaatio ja määräaikojen silmälläpito. Mikäli tässä epäonnistutaan, pahimmassa tapauksessa edellytykset pakkokeinoille lakkaavat.⁹¹ Jälleen erinomainen esimerkki siitä kuinka toimiva yhteistyö syyttäjän kanssa on äärimmäisen tärkeää.

5.1.4 Esitutkinnan päättäminen

Syyttäjän kanssa tulee myös keskustella, mikäli tarkoituksena on päättää tutkinta ilman asian saattamista syyttäjälle. Tällöin syyttäjällä on vielä mahdollisuus ottaa kantaa, että onko asiaa selvitelty riittävällä tasolla. Mikäli tutkinnanjohtaja on tehnyt syyttäjälle ilmoituksen jutun vireille tulosta, on silloin myös ilmoitettava syyttäjälle esitutkinnan päättämisestä. Mikäli ilmoitusta tutkinnan aloittamisesta ei ole syyttäjälle tehty, ei syyttäjää tarvitse myöskään kuulla lopettamisen suhteen. Aina kun asia etenee syyttäjälle,

⁸⁹ Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja 2013, 17.

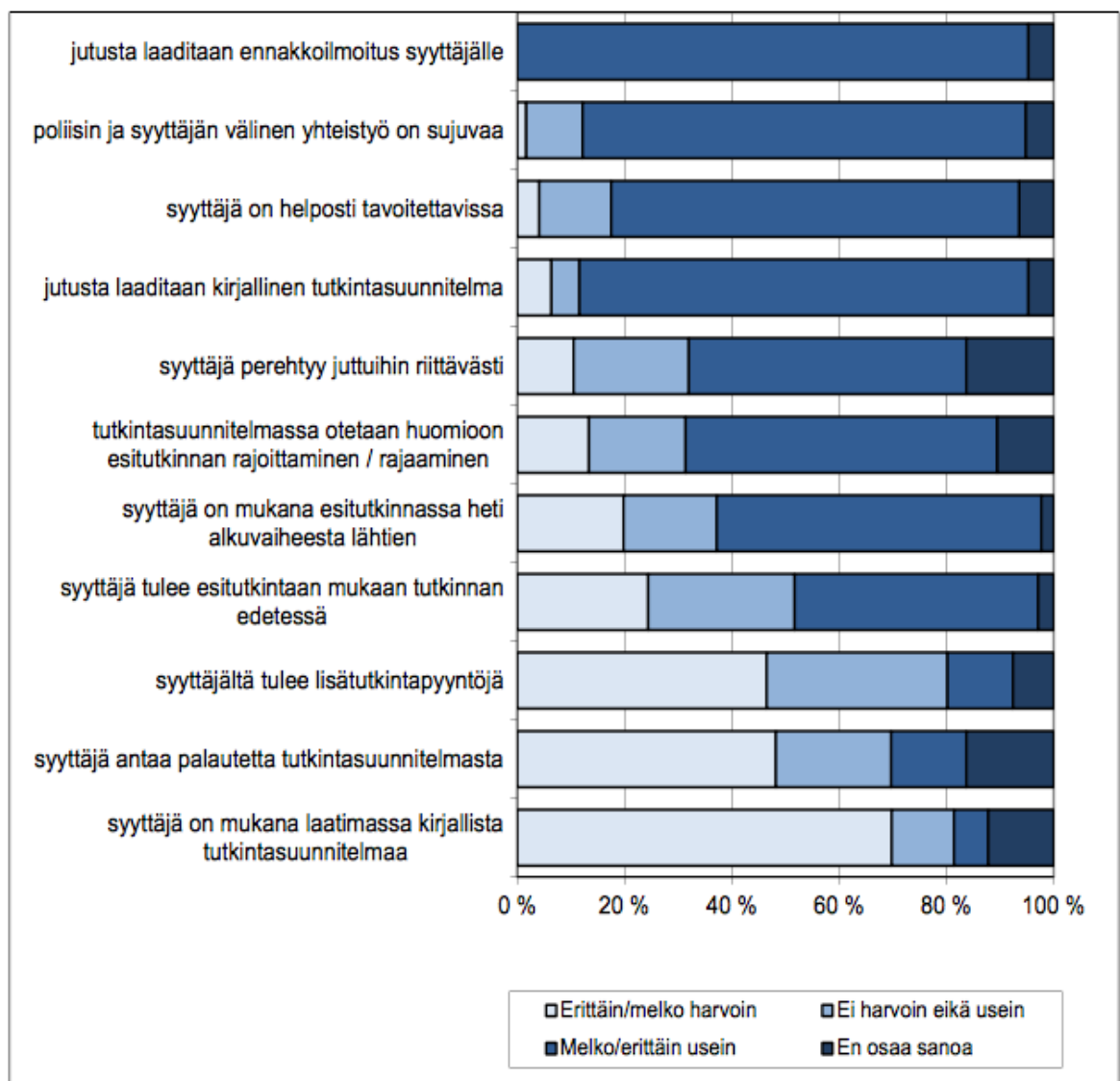
⁹⁰ Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja 2013, 40.

⁹¹ Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja 2013, 21.

on syyttäjälle varattava mahdollisuus arvioida esitutinnan riittävyyttä ja halua loppulausuntomenettelyyn.⁹²

5.1.5 Yhteistyö käytännössä

Kankaanranta ja Muttilainen (2013) tutkimuksessaan selvittivät talousrikostutkijoiden sekä syyttäjien välistä yhteistyötä. Alla oleva kuvio selventää tätä. Kuvioista näkee hyvin sen, että edellä esiteltyjen valtakunnansyyttäjänviraston ohjeiden voidaan katsoa toteutuvan varsin hyvin poliisin ja syyttäjän välillä.

Kuvio 7. Arvio talousrikostutkijoiden ja syyttäjien yhteistyöstä.

⁹² Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja 2013, 23.

6 YHTEENVETO

Talousrikollisuus käsitteenä voidaan määritellä monin eri tavoin. Määrittelijästä riippuen voidaan päätyä hyvin erilaisiin näkemyksiin. Sisäministeriön määritelmän mukaan talousrikollisuudella tarkoitetaan julkishallinnon, yrityksen tai muun tällaisen yhteisön toiminnan yhteydessä tai näitä hyväksikäyttäen tapahtuvaa, huomattavaan taloudelliseen hyötyyn pyrkivää laiminlyöntiä tai välitöntä tai välillistä rangaistavaa tekoa.

Huomasin usein lähdemateriaaleja läpikäydessäni, että ajauduin pohtimaan talousrikostutkijoille asetettuja vaatimuksia. Talousrikollisuuteen liittyy paljon toimintoja ja osaamisalueita, joita tulee hallita poliisitoimen ulkopuolelta. Talousrikostutkijoille ei yksistään riitä, että tuntee poliisin omat käytännöt ja esitutkinnan osa-alueet. Talousrikostutkijoiden tulee lisäksi hallita useita osa-alueita talouselämän lainsäädännöstä, jotta talousrikokset selviävät. Talousrikostutkijoiden työhön oleellisesti liittyvää sääntelyä löytyy mm. laista julkisista hankinnoista, laista yritystukien yleisistä ehdoista, rahanpesua koskevasta lainsäädännöstä, konkurssilainsäädännöstä, liiketoimintakieltolaista, osakeyhtiölaista, kirjanpitoista sekä ulosottolainsäädännöstä. Poliisit voivat kuitenkin turvautua muiden sidosryhmien apuun, mikäli erityisosaaminen on tarpeen. Kokonaisvaltainen talouden ja sen mekanismien tunteminen on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää talousrikostutkijoille.

Talousrikosten tutkinta sisältää paljon ominaisia piirteitä, joiden vuoksi niiden tutkinta eroaa perinteisten rikosten tutkinnasta. Ominaista on muun muassa huomattavan pitkät tutkinnankestot, korostunut vaatimus asiakirjanäytölle ja ylipäättään haastavat juttukokonaisuudet. Yhteistyö syyttäjien ja talousrikostutkijoiden välillä on ensiarvoisen tärkeää. Tiiviin yhteistyön myötä kaikki sidosryhmät yleensä hyötyvät siitä. Poliisi saa tarvittaessa tukea syyttäjältä. Syyttäjä on vastaavasti tietoinen jutusta ennen kuin juttu edes tulee syyteharkintaan. Tämä helpottaa huomattavasti syyttäjän työtä.

Talousrikollisuuteen liittyy huomattava määrä myös opinnäytetyöni ulkopuolelle jääneitä osa-alueita. En kuitenkaan opinnäytetyössäni tuonut näitä laajemmalti julki, koska kokonaisuus kasvaisi liian laajaksi. Opinnäytetyöni tarkoitus oli antaa selkeä yleiskuva talousrikollisuudesta, talousrikostutkinnasta sekä niiden ominaispiirteistä. Koen, että aikaansaatu kokonaisuus sisältöineen vastaa sitä, millaisen siitä alkujaan toivoin saavuttavani.

Koin, että opinnäytetyötä tehdessä onnistuin kehittämään itseäni. Toivon, että opinnäytetyöni lukeva taho pystyy lukemisen jälkeen määrittelemään talousrikollisuuteen ja sen tutkintaan oleellisesti liittyvät seikat. Ennen kaikkea toivon, että lukija viihtyi aiheen parissa yhtä hyvin kuin minä. Talousrikokset eivät ole suuren yleisön mielestä kovin trendikkäitä ajatuksen tasolla. Minä olen kuitenkin aidosti nauttinut tästä opinnäytetyöprosessista ja sen tuomista haasteista.

Lähitulevaisuudessa julkaistava Vesa Muttilaisen ja Suvi-Tuuli Mansikkamäen tutkimus ”Talousrikostutkinnan tila 2015” on kokonaisuutena mielenkiintoinen. Kyseistä tutkimusta en kuitenkaan ehtinyt jäädä odottamaan sisällytettäväksi tähän opinnäytetyöhön. Kyseinen tutkimus perustuu Kankaanrannan ja Muttilaisen vuonna 2011 talousrikostutkijoille esitettyyn kyselyyn, johon on viitattu opinnäytetyössäni. Muttilainen ja Mansikkamäki toistivat kyselyn. Tutkimuksen pohjalta ilmenee talousrikostutkinnan tasot vuoden 2015 osalta. Tutkimuksen Muttilainen ja Mansikkamäki toteuttavat yhdessä poliisihallituksen ja poliisiyksiköiden kanssa. Tutkimuksen pohjalta pääsee vertailemaan hyvin talousrikostutkinnan saralla tapahtunutta mahdollista muutosta.

LÄHTEET

Ailio, Erkki 1964: Esinekonfiskaatio Suomen rikosoikeudessa. Rikosoikeudellinen tutkimus. Helsinki. Suomalainen lakimiesyhdistys.

Alvesalo-Kuusi, Anne 2012: Talousrikollisuus ja sen kontrolli suomessa. Turku. Painosalama Oy.

Asianajotoimisto Finsta Oy. Kirjanpitorikokset - Yleistä. Luettavissa: <http://www.talousrikos.fi/tietoa/kirjanpitorikokset/>. Luettu 21.3.2017.

Asianajotoimisto Finsta Oy. Arvopaperimarkkinarikokset - Yleistä. Luettavissa: <http://www.talousrikos.fi/tietoa/arvopaperimarkkinarikokset/>. Luettu 21.3.2017.

Croall, Hazel 1992: White Collar Crime: Criminal Justice and Criminology. Buckingham. Open University Press.

Esitutkintalaki. 22.7.2011/805.

Friedrichs, David O. 2004: Trusted Criminals. White Collar Crime In Contemporary Society. Wadsworth. Thomson Learning Inc.

Hakamo, Terhi 2006: Selvitys talousrikostorjunnan tilasta paikallispoliisissa. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 55/2006. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.

Hakamo, Terhi & Jauhiainen, Kirsi & Alvesalo, Anne & Virta, Erja 2009: Talousrikokset rikosprosessissa. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta edellyttää hyvää yhteistyötä viranomaisten ja yksityissektorin välillä. Poliisihallinnon intranet, Sinetti. Sisäinen lähde. Luettavissa: <https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Harmaan-talouden-ja-talousrikollisuuden-torjunta-edellyttää-hyvää-yhteistyötä-viranomaisten-ja-yksityissektorin-välillä.aspx>. Luettu 24.3.2017.

HE 80/2000 vp. Yleisperustelut.

HE 137/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi arvopaperimarkkinalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Heikinheimo, Sanna 1999: Rahanpesu – Erityisesti kriminalisoinnin ja konfiskaation näkökulmasta. Helsinki. Oy Edita Ab.

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen Marko 2012: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki. Talentum.

Hirvonen, Markku & Ranta, Rauno & Vanhanen, Erkki & Rajamäki, Taisto & Kähönen, Ossi & Koivisto, Ari-Pekka & Terenius, Markus & Linderborg, Karl & Björkqvist, Kaj & Koistinen, Jarmo & Piironen, Timo & Keskusrikospoliisi 2014: Rötösherroista liivijengeihin. Keskusrikospoliisin talousrikostutkinnan vuosikymmenet. Jyväskylä. Kopiojyvä Oy.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntakampanja. Välistävetäjä vie kaikilta.

Honkonen, Risto & Muttilainen, Vesa 2012: Poliisin toimintaympäristö. Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2012. Tampere. Tampereen yliopistopaino oy - Juvenes Print.

Häyrynen, Janne & Kurenmaa, Tero 2006: Arvopaperimarkkinarikokset. Helsinki. Edita Prima Oy.

Jokela, Antti 2000: Uudistuva rikosprosessi. Helsinki. Tammer-Paino Oy.

Kankaanranta, Terhi & Muttilainen, Vesa 2011: Talousrikostutkinta poliisissa vuonna 2011. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Laitinen, Ahti & Alvesalo, Anne 1994: Talouden varjopuoli. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Laitinen, Ahti & Virta, Erja 1998: Talousrikokset – teoria ja käytäntö. Helsinki. Oy Edita Ab.

Mitchell, Andrew & Hinton, Martin & Taylor, Susan 1992: Confiscation. London.

Muttilainen, Vesa & Kankaanranta, Terhi 2011: Talousrikollisuuden kehityssuunnat ja toimintaympäristö vuosina 2000-2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 91 Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.

Muttilainen, Vesa & Potila, Pauliina 2016: Poliisin toimintaympäristö - Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2016. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 125. Tampere. Juvenes Print.

MTV 2008: Nettipokerilla voi pestä rahaa. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/nettipokerilla-voi-pesta-rahaa-/2062840>. Luettu 28.3.2017.

Poliisin ylijohdon julkaisusarja 2005: Talousrikostutkinnan koulutustarve. Helsinki. Sisäasiainministeriön monistamo.

Poliisin vuosi 2015: Toimintaympäristön muutoksesta huolimatta poliisi selvisi olosuhteisiin nähden hyvin. Poliisihallinnon intranet, Sinetti. Sisäinen lähde. Luettavissa: <https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Toimintaympäristön-muutoksesta-huolimatta-poliisi-selvisi-hyvin-viime-vuodesta.aspx>. Luettu 24.3.2017.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2016: Rikollisuustilanne 2015 – Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki. Unigrafia.

Rikoslaki 24.8.1990/769

Saarinen, Timo 1999: Esitutkinta ja sen johtaminen talousrikoksissa. Strategisen suunnittelun kautta operatiivisen johtamisen vaatimukseen esitutkinnassa ilmiöön nimeltä talousrikollisuus. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Saavalainen, Heli 2016: Professori Talvivaara-tuomiosta: ”On harvinaista, että tämän kokoluokan yritykselle määrätään rangaistuksia ympäristörikoksista”. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002901127.html>. Luettu 21.3.2017.

Sisäministeriö 2016: Harmaata taloutta ja talousrikollisuutta voidaan parhaiten torjua ennalta estävällä työllä. Luettavissa: http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harmaata-taloutta-ja-talousrikollisuutta-voidaan-parhaiten-torjua-ennalta-estavalla-tyolla?_101_INSTANCE_jyFHKc3on2XC_languageId=fi_FI. Luettu 24.3.2017.

Slapper, Gary & Tombs, Steve 1999: Corporate Crime. Harlow. Pearson Education Limited.

Snider, Lauren 1999: The Sociology of Corporate Crime: An Obituary. London, Thousand Oaks and New Delhi. SAGE Publications.

Sisäministeriö 2016: Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020. SMDno-2015-2083.

Ilta-Sanomat - Taloussanomat 2016: Talvivaaran yhtiölle ja johdolle sakkoja ympäristörikoksista 2016. Luettavissa: <http://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001911359.html>. Luettu: 28.3.2017.

Valtakunnansyyttäjävirsto 2012: Hyvää työtä hyvässä porukassa. Syyttäjälaitos. Helsinki. Erweko Oy.

Valtakunnansyyttäjävirsto. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja, nro7 2013: Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Työryhmän raportti. Helsinki. Edita Prima Oy.

Vuorinen, Sami 2002: Talousrikosten tutkinta. Helsinki. Hakapaino Oy.